
INTEGRATION GENOM FRISTÅENDE AKADEMISKA GRUPPER

Bill W. Dufwa

Mångfald som inte kan förminska till enighet är förvirring;
Enighet som inte beror på mångfald är tyranni.¹

*Blaise Pascal*²

A. INLEDNING

1. I den strida strömmen av teorier och idéer om hur den europeiska integrationen bäst genomförs återfinns två synsätt som mera fundamentalt står i motsättning till varandra: mellanstatlighetsläran och neofunktionalismen. *Mellanstatlighetsläran*, först utvecklad av Stanley Hoffmann³ i en artikel 1966,⁴ byggde på erfarenheterna av den förklamation som Charles de Gaulle försatte EG i. Det bör enligt denna skola vara de nationella regeringarna som är de huvudsakliga aktö-

---

¹ "La multitude qui ne se réduit pas à l'unité est confusion;
L'unité qui ne dépend pas de la multitude est tyrannie."

Orden är hämtade från Pascals « Pensées », där de återfinns som en del av nr 501.

² Blaise Pascal (1623-1662), fysiker, matematiker, filosof och teolog räknas till mänsklighetens största och märkligaste snillen; en häpen eftervärld betraktar honom, med René Chateaubriands berömda ord, som "det skrämmande geniet" ("l'effrayant génie"). Antiteserna mångfald och enighet i citatet ovan går tillbaka till Pascals reflektioner över kyrkans och påvens förhållande till kristenheten. Den enighet som eftersträvas i den första satsen av de citerade orden blir en förutsättning för att förhållandet skall gå ihop och är en tanke som inte var ny på Pascals tid. Den andra delen av citatet, där mångfalden är det eftersträvade, representerar däremot ett på den tiden kanske mindre vanligt sätt att se sakerna på och kan sägas vara mer aktuell än någonsin i våra dagar.

³ Denne, verksam vid Harvard University i USA var en stor kännare av det franska samhället. Mellanstatlighetsläran fick ett uppsving i slutet av åttiotalet genom Hoffmanns elev Andrew Moravcsik, som utvecklade en liberal variant av läran, se A. Moravcsik, *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*, Ithaca (Cornell University Press) 1998.

⁴ S. Hoffmann, *Obstinate or Obsolete? The Fate of the Nations-State and the Case of Western Europe*, *Daedalus* 95(3), 1966 s. 862-915.

rerna när det gäller att utveckla den europeiska integrationen. Enligt *neofunktionalismen* bör tyngdpunkten i stället ligga i Bryssel. Denna lära har sin grund i *funktionalismen*, väsentligen utvecklad under åren 1930-1950 av pionjären David Mitrany (1888-1975), professor i politisk ekonomi.⁵ Funktionalismen bygger på en skepsis till regeringsrepresentanternas förmåga att hantera internationella frågor. Ministrar, diplomater och militärer vill enligt Mitrany i detta sammanhang bara försvara egna nationella intressen och den egna karriären på bekostnad av det allmänna intresset; därför bör dessa frågor i stället läggas i händerna på särskilda internationellt uppbyggda fristående enheter av kompetenta och opartiska experter. Mitrany lära har kritiserats för att vara alltför långt borta från de politiska realiteterna. Man har också pekat på den svaghet det skulle innebära att prioritera experter som inte var demokratiskt valda. Neofunktionalismen, med vars hjälp man anses kunna bättre förstå Jean Monnets tankar, innebär en utveckling av Mitrany lära; till särskilt uppmärksammade nya inslag hör idén att integration mellan staterna på ett ekonomiskt område skapar motivation för integration även på andra områden.⁶

2. På det rättsliga området kan man naturligtvis tänka sig en europeisering med hjälp av starka nationella insatser gjorda av valda företrädare för regeringarna. Men Mitrany skulle antagligen av allt att döma ha förkastat ett sådant förfarande även vad gäller civilrätten. Han skulle nog i stället ha hänvisat till de olika institutionerna i Bryssel, såsom exempelvis kommissionen. Uteslutet är emellertid inte att han hade velat överlämna hela frågan direkt till de verkliga experterna, de som skall göra arbetet. Men var finna dem?

3. En lösning skulle vara att låta dem finna sig själva. Denna liberala tanke, som står funktionalismen och neofunktionalismen nära, har blivit en utväg i ett Europa där önskemål så tydligt uttalats om lämpligheten av att förse unionen med en europeisk civilrätt. Rättsvetenskapsmän har nämligen frivilligt och utan inblandning av vare sig nationella regeringar eller institutioner i Bryssel slutit sig samman i grupper för att på olika rättsområden bereda underlag för en harmonisering av civilrätten. För förmögenhetsrättens del sker det genom att *allmänna principer för en europeisk rätt* på området i fråga uppställs i förening med kommentarer och källhänvisningar. Ett arbete av detta slag fick sin bekräftelse

---

⁵ Mitrany idéer bygger på en stark optimism när det gäller möjligheterna att förbättra relationerna mellan de europeiska länderna. Mitrany skrev sitt huvudverk, *A Working Peace System*, mitt under det andra världskriget. Hans lidelsefulla engagemang för europeisk integration kan ingen betvivla; han vägrade resignera inför möjligheten att ett nytt kring kunde upprepas i Europa.

⁶ Integrationen sågs som en oundviklig process som särskilt hade fördelen att ge upphov till positiva spilleffekter ("positive spillover" eller "feedback"). Den amerikanske vetenskapsmannen Ernst B. Haas försvarade lidelsefullt denna riktning. När Charles de Gaulles politik förlamade institutionerna i dåvarande EG förklarade Haas dock neofunktionalismen obsolet. Mellanstatlighetsläran tror inte på spilleffekterna.

och har delvis sin utgångspunkt i Europaparlamentets resolutioner av den 24 maj 1989,⁷ 6 maj 1994,⁸ 15 november 2001,⁹ 2 september 2003¹⁰ och senast 23 mars 2006,¹¹ enligt vilka en enhetlig gemensam marknad inte kan fungera fullständigt utan att vidare steg tas mot harmonisering av civilrätten. Att grupperna sedan de väl startat kunnat få stöd av kommissionen eller andra organ kan i sig sägas vara ett uttryck för närheten till funktionalismen och neofunktionalismen, till den senare inte minst genom att lyckade försök på ett rättsområde kan smitta av sig på andra ("spilleffekten").

4. Den fortsatta framställningen tar sikte på de akademiska grupper i vilka författaren är eller varit medlem; sammanlagt 11 stycken. För översiktens skull medtas även 5 andra grupper (nämligen de som nämns under B 1, 3, 4 och 5 samt C 2). Över huvud är det nedan endast fråga om grupper som sysslat eller sysslar med allmän kontraktsrätt (se A nedan), skadeståndsrätt (se B-D nedan) eller försäkringsavtalsrätt (se E nedan). Erfarenheterna från dessa grupper är personliga. I ett annat sammanhang kommer de att fördjupas. Här blir det endast fråga om en översikt och, noga räknat, knappast ens en fullständig sådan.

B. ALLMÄN KONTRAKTSRÄTT

5. I Europas historia och politiska utveckling kan urskiljas tre perioder. Den första sträcker sig ända till medeltidens slut och bygger väsentligen på de motsättningar som framför allt rådde mellan världsliga och religiösa institutioner. Den andra, som börjar med 1300-talet, präglas av nationalstaternas framväxt. Makten byggs på kontrollen av det egna territoriet; westfaliska freden 1648 permanentar denna utveckling. Den tredje etappen, som inträder mot slutet av 1900-talet, innebär att nationsgränsernas betydelse minskar. Det är informationsteknologin som bryter ned allt motstånd. Internet skapar möjligheter att ingå avtal i stort sett var och när som helst. Avtalsfriheten får plötsligt ett större utrymme än någonsin. Kontraktsrätten hamnar i centrum av den europeiska civilrättens smältdegel.¹² Europeiska kommissionen har också efter föreberedelser

---

⁷ OJ C 158, 26.6.1989 s. 400.

⁸ OJ C 205, 205, 25.7.1994 s. 518.

⁹ OJ C 140 E, 13.6.2002 s. 538.

¹⁰ OJ C 76 E, 25.3.2004 s. 95.

¹¹ Dokumentet återfinns enklast på hemsidan för Acquis Group under "Documents", se not (nuvarande 15) under nr 10 nedan.

¹² Jfr B. W. Dufwa, *Observations préliminaires. Code européen des contrats. Avant-projet. Livre premier*. Coordinateur Giuseppe Gandolfi. Milano (Dott. A. Giuffrè editore). 2001. S. XXXV-XXXVIII (ISBN 88-14-08647-8).

påbörjade år 2001 utarbetat en aktionsplan för en mer sammanhängande europeisk kontraktsrätt.¹³

6. Det mest betydelsefulla arbete som hittills utförts i syfte att harmonisera den europeiska förmögenhetsrätten är också det som har ägt rum på den allmänna kontraktsrättens område. Det är här i första hand fråga om två stora insatser: Landkommissionens principer (se om dessa nr 7 nedan) och det förslag till europeisk avtalslag som framlades år 2001 av den Europeiska Privaträttsakademien (se nr 8-9 nedan). Att införa en europeisk lagstiftning med tvingande regler till förmån för konsumenter är en sak (jfr nr 61 nedan). Att utarbeta regler som bygger på avtalsfrihet är en annan. Icke desto mindre är denna senare väg på sikt sannolikt den nödvändiga att slå in på. Kontraktet utgör i dag en så viktig del av integrationsprocessen att en utveckling utan avseende vid icke tvingande regler, vilka kan omfattas av ett optionellt instrument, är direkt otillfredsställande.

1. Landkommissionen

7. *Landkommissionens* arbete, i vilket författaren inte deltagit, är väl känt i Sverige.¹⁴ Det handlar om ett försök att i Europa införa en motsvarighet till USA:s Uniform Commercial Code. Vid två symposier i Bryssel, 1980 och 1981, bildades Commission for European Contract Law. Den startade på privat initiativ men fick senare ett finansiellt, låt vara begränsat, stöd av Europeiska kommissionen. Resultatet publicerades successivt: 1995 en första volym, 1999 en andra och 2002 slutligen en tredje. Varje artikel i detta verk har en kommentar. Det finns också noter med komparativa utblickar, även om dessa är relativt kortfattade. Det förtjänar antecknas dels att detta arbetssätt har blivit en modell för arbetet i andra grupper, des att Landkommissionens Principer endast är en del i ett större projekt: ambitionen att täcka ett förslag till europeisk civillag omfattande förmögenhetsrätt, däribland sålunda även även skadeståndsrätt (se härom nr 31-33 nedan).¹⁵

---

¹³ Se *dels* Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – A more coherent European contract law – An action plan/COM/2003/0068 final/. Official Journal 063, 15/03/2003 P. 0001-0044, *dels* också Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – European Contract Law and the revision of the acquis: the way forward/COM/2004/0651 final/.

¹⁴ Se redovisningen av arbetet i Christina Ramberg, Mot en gemensam europeisk civillagstiftning, SvJT 2004 s. 462-464.

¹⁵ Se hela framställningen i a.a. s. 459-474.

2. Europeiska Privaträttsakademien

8. Den *Europeiska Privaträttsakademins* verksamhet är mindre väl känd i Sverige. Av den Europeiska kommissionen lyfts den dock fram vid sidan av Landokommissionens Principles of European Contract Law. Vad är det fråga om för akademi?¹⁶

Den tillkom som ett direkt svar på Europaparlamentets önskemål (se nr 3 ovan) som de uttrycktes 1989. Vid en sammankomst vid universitetet i Pavia i oktober 1990 till vilken professorn Giuseppe Gandolfi tagit initiativ uttryckte deltagarna en önskan att bilda ett permanent akademiskt organ som skulle kunna realisera Europaparlamentets idé. Detta blev i november 1992 Europeiska Privaträttsakademien,¹⁷ med säte Pavia, arbete och sammankomster förlagda till Università di Pavia och med sekretariatet placerat i Milano. Akademin har vittgående ambitioner när det gäller att bidra till den europeiska civilrättens utveckling men det projekt som Akademin omedelbart föresatte sig var att åstadkomma en Europeisk kontraktslag ("un Code Européen des Contrats"). Vid ett möte i slutet av oktober 1993 bestämdes att utgångspunkten för arbetet skulle ligga i såväl den allmänna italienska civillagens fjärde bok som i det förslag till kontraktsrättsliga lagstiftning som Harvey McGregor hade fått i uppgift att skriva av den engelska Lagkommissionen under 1960-talet men som aldrig hade blivit publicerad. Sedan Akademin avslutat arbetet med den allmänna kontraktsrätten, och därmed åstadkommit en motsvarighet till Landokommissionens principer, är ansträngningarna i dag inriktade på den speciella kontraktsrätten; här är det för närvarande köprätten som behandlas.

9. Arbetet har drivits på ett annorlunda sätt än det som utövades av Landokommissionen. 173 artiklar i allmän avtalsrätt har nedtecknats.¹⁸ Härfter följer 463 sidor motiv. Dessa består av de olika medlemmarnas åsikter, upptagna på band och redigerade av Gandolfi. Denne har som samordnare nedlagt ett enastående arbete i fullföljandet av uppgiften. Akademin, vars arbetspråk är franska, publicerade år 2001 en "snabbupplaga" av dess förslag till den europeiska kontraktslagens första bok,¹⁹ följt år 2002 av en definitiv upplaga av samma

¹⁶ Dess hemsida är: <http://www.accademiagiurprivatistieuropei.it>.

¹⁷ Académie des Privatistes Européens (Academy of European Private Lawyers, Akademie Europäischer Privatrechtswissenschaftler, Academia de Iusprivatistas Europeos, Accademia dei Giurprivatisti Europei). Förutom Gandolfi hörde till grundarna André Tunc (som under sin återstående levnad var Akademinns förste President; om Tuncs roll för harmoniseringen av rättssystemen, jfr B. W. Dufwa, Nordisk Försäkringstidskrift 2000 s. 375-377), Peter Stein och Franz Wieacker.

¹⁸ Samtliga artiklar finns i flera språkversioner (engelska, franska, tyska, italienska och spanska) tillgängliga på Akademinns hemsida; för denna, se not 16 ovan.

¹⁹ Code européen des contrats. Avant-projet. Livre premier. Coordinateur Giuseppe Gandolfi. Milano (Dott. A. Giuffrè editore) 2001.

förlag²⁰ och år 2004 av en fickupplaga.²¹ Såväl snabbupplagan som den definitiva upplagan innehåller artiklar och motiv, dock endast på franska. Tio av Akademiens ledamöter, däribland författaren till denna artikel,²² har skrivit var sitt förord i boken.

3. Acquis Group

10. European Research Group on Existing EG Private Law (Acquis Group), som bildades 2002, består av mer än 40 rättsvetenskapsmän från de flesta av Unionens medlemsstater och sponsras av Europeiska kommissionen.²³ I gruppen finns två svenska deltagare: Lars Gorton och Eva Lindell-Frantz, båda från Lunds universitet. Verksamheten är i första hand inriktad på den existerande europeiska civilrätt som kan återfinnas inom ramen för gemenskapsrätten ("acquis communautaire"). Gruppens centrala inriktning är kontraktsrätten.²⁴ Sedan maj 2005 ingår Acquis Group som en del av ett nätverk: the Joint Network on European Private Law (se om denna grupp 5 nedan).

4. Ius Commune Casebook Project

11. Denna grupp, vars namn är Ius Commune Casebooks for the Common Law of Europe, intierades 1994²⁵ och sponsras av såväl Europeiska kommissionen som Universiteit Maastricht. Den leds av Walter van Gerven, professor vid nämnda universitet och tidigare generaladvokat vid EG-domstolen. I ledningen ingår Hans Danelius. Sedan år 2001, då arbetet gick in i en ny fas, sägs verksamheten ha sin grund i ett mellan de juridiska fakulteterna vid Katholieke Universiteit i Leuven och Universiteit Maastricht gemensamt taget initiativ.²⁶

12. I förgrunden står som framgår av gruppens namn *europeiska rättsfall*. Det omedelbara syftet är att utveckla undervisningsmaterial som skall kunna utnyttjas såväl i Europa som på andra håll, men givetvis kan materialet bli till glädje

---

²⁰ Med undantag av årtalet överensstämmer denna nya upplaga helt med den tidigare såvitt avser innehåll, titel, förlag och tryckningsort.

²¹ Denna upplagas titel, förlag och tryckningsort är desamma som tidigare men med tillägget: Édition de poche revue et corrigée par Lucilla Gatt, Professeur à l'Université de Naples 2.

²² Se not 12 ovan.

²³ Se gruppens hemsida: <http://www.jura.uni-bielefeld.de/>. Jfr också A. Stenvik, Erstatningsrettens internasjonalisering, *Tidskrift for Erstatningsrett* (Oslo) 2005 s. 33 ff, 50.

²⁴ Flera verk har publicerats av gruppen, däribland *Information Requirements and Formation of Contract in the Acquis Communautaire*. Ed. R. Schultze, M. Ebers, H.C. Grigoleit. 2003 (Mohr Siebeck).

²⁵ Se vidare projektets hemsida: <http://www.law.kuleuven.be/casebook/development>

²⁶ På båda håll stöds projektet i dag av starka värdar: Leuven Centre for a Common Law of Europe (Leuven CCLE) och Maastricht European Institute for Transnational Legal Research (METRO).

även för rättsvetenskap och praktik. Från rättsfallen kan läsaren leta sig fram till aktuella källor. Detta innebär att han eller hon utgår från den konkreta verkligheten för att sedan förstå helheten; ”the bottom-up approach” tillämpas. Till rättsfallen är knutna inledande och förklarande noter samt komparativa översikter. Den komparativa inriktningen har dock en begränsning. Det är engelsk, fransk och tysk rätt som allt utgår från; endast om material från andra länder är tillräckligt originellt eller representerar en utveckling i jämförelse med de tre huvudsystemen kan de beaktas. Rättsfallen skall blottlägga de allmänna principer som redan finns bakom den existerande rätten.

13. Även det inflytande rättsfallen kan ha på den fortsatta utvecklingen undersöks i projektet, vars upphovsmän också understryker en önskvärd fokusering på begrepp, principer och bakomliggande rättspolitik till skillnad mot bara ”regler”. Även respekten för olika rättskulturer betonas. *Ius Commune Casebooks* publicerade 2002 rättsfall i kontraktsrätt,²⁷ vars flesta författare hade arbetat också i Landokommissionen (om denna, se nr 7 ovan).²⁸ Projektet är dock inte begränsat till kontraktsrätten. Även andra rättsområden omfattas, däribland inte minst skadeståndsrätten; gruppens verksamhet på det området²⁹ har flera gånger uppmärksammats av House of Lords.³⁰ Aptiten när det gäller att ge ut nya rättsfallsböcker liksom att förnya gamla upplagor är omisskännlig.³¹

5. Joint Network on European Private Law

14. Joint Network on European Private Law är ett program som utarbetas av en databasgrupp³² inom ramen för EU:s sjätte forskningsprogram. Programets syfte är att lämna förslag på en ”Common Frame of Reference” (CFR) för europeisk kontraktsrätt såsom detta beskrivits i både kommissionens aktionsplan från 2003 och kommissionens meddelande i samma fråga 2004. CFR kommer att presenteras i form av principer vilka skall heta ”Common Principles of European Contract Law” (CoPECL). En första version härav, innehållande definitioner, allmänna begrepp och rättsregler skall vara färdig i slutet av 2007. Ett år senare förväntas de slutliga principerna, innehållande också kommentarer och komparativa redogörelser, vara klara.

---

²⁷ H. Beale, H. Kötz, A. Hartkamp och D. Tallon, *Contract Law*, Oxford (Hart Publishing) 2002.

²⁸ Endast Kötz stod utanför Landokommissionens formella krets.

²⁹ Två casebooks har här utkommit: W. van Gerven, *Tort Law – Scope of Protection*, Oxford 1998 (Hart Publishing) 1998 samt W. van Gerven, J. Lever och P. Larouche, *Tort Law*, Oxford and Portland, Oregon (Hart Publishing) 2002.

³⁰ Jfr Stenvik, a.a. s. 50.

³¹ Till rättsområden, där nya rättsfallssamlingar förbereds, hör konsumenträtt, arbetsrätt, försäkringsrätt, associationsrätt, sakrätt, arbetsrätt, offentlig rätt och straffrätt.

³² Gruppens hemsida är <http://www.jura.uni-bielefeld.de>.

15. Databasgruppen är i dag sysselsatt med att samla information från alla håll för att senare göra denna tillgänglig på ett mera effektivt sätt för alla forskare och slutligen även allmänheten. En stor mängd universitet, institutioner och organisationer liksom mer än 150 individuella forskare är knutna till COPECL. De flesta av de akademiska grupperna vars verksamhet beskrivs i denna artikel är involverade i databasgruppens arbete.

C. SKADESTÅNDSRÄTT

1. European Group on Tort Law

a. Inledning

16. Sveriges Högsta domstol gav i en dom meddelad den 12 december 2005³³ en jämförande hänvisning till bok innehållande en sammanställning av vissa europeiska länders rättsuppfattning i en fråga liknande den av domstolen avgjorda.; verket hade publicerats 1998 under namnet *Unification of Tort law: Wrongfulness*.³⁴ Den grupp det här var fråga om är The Tilburg Group, senare slutligen kallad *European Group on Tort Law* som 2005 avslutade sitt arbete med boken *Principles of European Tort Law. Text and Commentary*.³⁵ Det resultat the European Group on Tort Law kommit till i den aktuella frågan var visserligen självklart och kan i fallet knappast ha påverkat domstolen. Icke desto mindre är det anmärkningsvärt att domen innehåller en hänvisning till gruppens princip. Den dag principerna har avsatt konkreta resultat i EG-rätten finns naturligtvis anledning att beakta gruppernas arbete mera i detalj. Men det anmärkningsvärda är att arbetet uppenbarligen redan i dag har betydelse för den europeiska rättsutvecklingen och detta innan man ens vet hur just dessa principer kommer att mottas i konkurrens med andra gruppers alster.

17. Här och var i den europeiska rättslitteraturen har den verksamhet som European Group on Tort Law bedrivit avsatt kommentarer.³⁶ Någon mer konsekvent och utförlig analys av hela arbetet saknas dock. I avvaktan på en sådan finns anledning att ge svar på några mer jordnära frågor som inställer sig för bedömare. På vilket sätt tillkom gruppen? (se b nedan). Hur arbetade den? (se c nedan) Vilket är resultatet av gruppens arbete? (se d nedan).

---

³³ Mål nr T 4136-03.

³⁴ Se not 55 nedan.

³⁵ European Group on Tort Law, *Principles of European Tort Law. Text and Commentary*. Wien, New York 2005.

³⁶ Se t.ex. H. Koziol, Die "Principles of European Tort Law" der "European Group on Tort Law", *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht (ZEuP)* 2004 s. 234 ff och B. W. Dufwa, Rättsstridighet och det europeiska harmoniseringsarbetet I skadeståndsrätten, ur *Festschrift till Ulf K. Nordenson*. 1999. S. 75 ff, 90-92 och 95-96.

b. Tillkomsten

18. Gruppen skapades och leddes av dåvarande professorn vid Tilburgs universitet: *Jaap Spier*. Denne lämnade under arbetets gång sin professur för att bli generaladvokat vid Högsta domstolen i Nederländerna. Detta hindrade honom inte att oförtruttet arbeta vidare på ledningen av European Tort Law Group. I hans bagage finns egenskaper av stort värde för en grupp av detta slag: kunnskap, tålmod och empati.

19. Från början var Spiers strävan inriktad mot en allmän harmonisering av världens skadeståndsrätt. Han sammanträffade tidigt med amerikanska auktoriteter i skadeståndsrätt och kunde härigenom få den bredning av arbetet som krävdes. Vid ett möte i Lausanne 1995 bestämdes dock på förslag av författaren till denna artikel att man skulle rikta in sig på *europaisk skadeståndsrätt*. Förslaget godtog efter omröstning av de då närvarande, varefter arbetet satte i gång.

20. I gruppen ingick enbart *rättsvetenskapsmän* och dessa var med två undantag alla professorer. När arbetet avslutades bestod den av tjugo stycken. Två kom från ettvarrt av Italien,³⁷ Nederländerna,³⁸ USA³⁹ och Österrike⁴⁰ en från ettvarrt av Belgien,⁴¹ England,⁴² Frankrike,⁴³ Grekland,⁴⁴ Israel,⁴⁵ Portugal,⁴⁶ Schweiz,⁴⁷ Spanien,⁴⁸ Sverige,⁴⁹ Sydafrika,⁵⁰ Tjeckien,⁵¹ Tyskland.⁵² Av dessa var det endast deltagarna från England, Grekland, Portugal, Schweiz och Sverige som ingick i gruppen vid den tidpunkt när inriktningen mot europeisk skadeståndsrätt bestämdes. Ytterligare sex var med i det tidigare arbetet men lämnade gruppen av skilda anledningar. Detta gäller två deltagare från Frankrike (en var med från början), en från ettvarrt av Nederländerna (med från början), Tyskland (med från början), USA och Schweiz (med från början). Utanför gruppen men i dess arbete deltog även två rättsvetenskapsmän från Polen samt en från ettvarrt av Nederländerna och Schweiz.

21. Arbetet bedrevs utan att vara särskilt avlönat. Det styrdes av ett *rättsvetenskapligt intresse*. Ett oberoende av politiska och andra krafter utifrån blir för-

---

³⁷ Giovanni Commandé och Francesco Busnelli.

³⁸ Jaap Spier och Michael Faure.

³⁹ Dann Dobbs och Michael Green.

⁴⁰ Helmut Koziol och Bernhard Koch.

⁴¹ Herman Cousy.

⁴² Horton Rogers.

⁴³ Olivier Moréteau.

⁴⁴ Konstantinos Kerameus.

⁴⁵ Israel Gilead.

⁴⁶ Jorge Sinde Monteiro.

⁴⁷ Pierre Widmer.

⁴⁸ Miguel Martin Casals.

⁴⁹ Bill W. Dufwa

⁵⁰ Johann Neethling.

⁵¹ Lubos Tichy.

⁵² Ulrich Magnus.

utsättning för framgång; varje medlem måste arbeta självständigt. Något särskilt krav på att medlemmen var positiv till EU uppställdes inte; det blev var och ens egen sak. Inte ens krav på tron att projektet skulle bli framgångsrikt i den meningen att det skulle leda till en europeisk lagstiftning gällde.

22. Efter vilka principer bör *sammansättningen* ske av en grupp av det slag European Group on Tort Law representerar? Olika möjligheter erbjuder sig. En är att låta varje medlemsstat vara representerat. Detta skulle i dag innebära att åtminstone 25 ledamöter skulle finnas där. De stora staterna skulle säkert mot en sådan fördelning invända att den är orättvis eftersom den inte beaktar befolkningsunderlaget. Men gör man det och samtidigt vill ha alla stater representerade kommer gruppen att bli alltför stor för att kunna fungera effektivt. Situationen blir inte lättare att hantera av att stater som är på väg in i EU skulle också kunna göra anspråk på deltagande. Den enda rimliga vägen tycks vara att ta hänsyn till kompetensen. Europas stora på skadeståndsrättens område, exempelvis Geneviève Viney i Frankrike och Christian von Bar i Tyskland, blev också tidigt engagerade i det rättsliga samarbete som European Group on Tort Law representerar.⁵³

c. Arbetets uppläggning

23. Tidigt utvecklades ett *mönster* för det praktiska arbetet. En av medlemmarna i gruppen, en rapportör, ombads att ta ansvar för en viss del av arbetet, exempelvis orsakssambandet eller culpabedömningen i skadeståndsrätten. Denne utarbetade ett frågeformulär (en "questionnaire"), bestående av dels en allmän del, dels fingerade fall. Den enskilde medlemmen ombads att i den allmänna delen utveckla grunddragen i sitt eget rättssystem och att besvara hur de påhitade fallen av allt att döma skulle lösas i hans eget land. Frågeformuläret blev sedan föremål för medlemmarnas svar, vilka småningom blev underlaget för en komparativ rapport. Rapportören föreslog sedan allmänna principer. I den sista omgången av hela arbetet sammanställdes de principer som utarbetats i olika frågor.⁵⁴ European Group on Tort Law avslutade arbetet våren 2005 och arbetade totalt sålunda i tretton år.

24. Slutresultatet av gruppens arbete består inte bara av texten och kommentarerna till Principles of European Tort Law. Det grundläggande arbetet med questionnaires jämte svar och komparativa rapporter publicerades för sig undan

---

⁵³ Von Bar lämnade dock gruppen och koncentrerade sina ansträngningar på det mera omfattande arbete som utförs av the Study Group on European Civil Code (se C 2 nedan); ej heller Viney fortsatte i realiteten sitt arbete i European Group on Tort Law.

⁵⁴ Jfr G. Viney, L'harmonisation des droits de la responsabilité civile en Europe, ur Mélanges Lambert, droit et économie de l'assurance et de la santé. Paris 2002. S. 429; P. Hubinois, Législations et indemnités de la complication médicale en France et en Europe. Bruxelles 2006. S. 480. ISBN 2-8027-2187-9.

för undan 1996-2005 i 10 volymer.⁵⁵ Den som vill gå djupare in i de olika ländernas rättsregler samt i frågan hur helheten sammanställts i olika spörsmål har alltså tillgång till ett omfattande material. Med hjälp av detta kan också undersökas hur mycket gruppen känt till av de olika rättssystemen och i vilken grad dessa respekterats.

25. Det var väsentligen gruppens medlemmar som också deltog i utgivandet av inte mindre än 12 volymer under åren 2001-2006 i närliggande skadeståndsfrågor, allt i serien The Tort Law and Insurance Law Series. Medan det var Kluwer som stod för de nyss nämnda 10 volymerna var det förlaget Springer som förlade såväl Principles of European Tort Law som de nu nämnda 12 volymerna.

26. *Frågeformulär(questionnaires)* har blivit den traditionella metoden för komparativt arbete och de utformas gärna på sätt skedde i European Tort Law Group. Mot uppläggningsen av en *allmän del* kan inga invändningar riktas. En sådan del blir ofta nödvändig för förståelsen av hur de fingerade *fallen* blir lösta i det enskilda landet. Ett problem ligger emellertid i utformningen av och svaren på fallen. Om än väl beskrivna av rapportören har de likväl sitt ursprung i erfarenheterna från ett särskilt land. Detta kan vara tillräckligt för att hela arbetet skall bli förfelat. I ett annat land än det egna kan nämligen lösningen på frågan göra att frågan blev meningslös. Sverige håller sig med mycket avancerade regler när det gäller ersättning för personskador orsakade i motorfordonstrafik. Ansvaret är strikt och har placerats på trafikförsäkringen. Många allmänna skadeståndsrättsliga problem som är högst intressanta saknar all betydelse därför att svaret är att trafikförsäkringen ändå bär ansvaret. Detta ställer stora anspråk på rapportörens komparativa kunskaper. Är utgångspunkten för hela arbetet att försäkringsförhållanden inte har med saken att göra är chansen att rapportören är tillräckligt observant mindre.

27. Viktigt är också i vilken *ordning* ämnena tas upp. Man måste naturligtvis börja med de delar där relativ enighet råder och sedan gå vidare för att sluta med de känsliga ämnena. Ett typiskt exempel på detta ger rättsstridighet. I ett förhållandevis tidigt stadium togs detta fråga upp. Man behöver inte vara en full-

---

⁵⁵ *Volym 1*: The Limits of Liability: Keeping the Floodgates Shut. Ed. Jaap Spier. Haag 1996. ISBN 90-411-0169-1; *volym 2*: The limits of Expanding Liability. Eight Fundamental Cases in a Comparative Perspective. Ed. Jaap Spier. Haag 1998. ISBN 90-411-0581-6; *volym 3*: Unification of Tort Law. Wrongfulness. Ed. H. Koziol. Haag 1998. ISBN 90-411-1019-4; *volym 4*: Unification of Tort Law: Causation. Ed. J. Spier. Haag 2000. ISBN 90-411-1019-4; *volym 5*: Unification of Tort Law: Damages. Ed. U. Magnus. Haag 2001. ISBN 90-411-1481-5; *volym 6*: Unification of Tort Law: Strict Liability. Ed. B. A. Koch & H. Koziol. Haag 2002. ISBN 90-411-1705-9; *volym 7*: Unification of Tort Law: Liability for Damage Caused by Others. Ed. J. Spier. Haag 2003. ISBN 90-411-2185-4; *volym 8*: Unification of Tort Law: Contributory Negligence. Ed. U. Magnus & M. Martín-Casals. Haag 2004. ISBN 90-411-2220-6; *volym 9*: Unification of Tort Law: Multiple Tortfeasors. Ed. H. Rogers. Haag 2004. ISBN 90-411-2319-9; *volym 10*: Unification of Tort Law: Fault. Ed. P. Widmer. Haag 2005. ISBN 90-411-2098-X.

fjädrad komparatist för att veta att rättsstridighet i en europeisk grupp kan bli en bomb. Frågan är direkt avvisad i Sverige och i princip samma hållning har intagits i Frankrike. I Sverige är det dessutom så att ämnet har analyserats grundligt, en gång varit en del av den svenska skadeståndsrätten, för att slutligen helt enkelt bli utkastat.⁵⁶ Hade rättsstridighetsspörsmålet tagits upp i slutet av arbetet, när deltagarna lärt känna mera av andra länders rättsliga traditioner, hade det nog inte behövt medföra en sådan splittring i gruppen som inträdde när det aktualiserades i början av arbetet.

d. Redaktionskommittén

28. Den i särklass viktigaste delen av en grupp av detta slag blir *redaktionskommittén*. I en grupp på 20 personer torde det normala vara att 4-5 personer ingår här, sålunda ungefär en fjärdedel. Det är inom denna krets som det finns bäst möjligheter att få igenom sina önskemål. När kommittén vält beslutat är det betydligt svårare för den som inte ingår där att påverka utvecklingen.

Vilka kommer då att ingå i kommittén? I första hand normalt initiativtagaren till gruppen. En engelsk jurist blir också nödvändig som medlem i kommittén eftersom det är angeläget att den språkliga utformningen blir korrekt.

Beträffande övriga medlemmare är det ofta slumpen som avgör vilka som kommer att ingå. När redaktionskommittén tillsätts efter en längre tids arbete i gruppen blir det naturligt att de som visat det starkaste intresset och åstadkommit mest ingår i kommittén.

e. Resultatet

29. I den allmänna inledningen till Principerna skiljer Spier mellan två olika typer av medlemmar. Den ena bestod av de som tillmätte doktrin och systematiska argument stor betydelse, sålunda vad som kan kallas *dogmatikerna*. Den andra typen av medlemmar var *pragmatikerna*.

30. Ett exempel på uttryck för den förra tendensen är enligt Spier artikel 3:102. Denna bestämmelse måste förstås mot bakgrunden av den närmast föregående artikeln (3:101), där huvudregeln för kausalitetsförhållandet upptas under rubriken "Conditio sine qua non" och lyder: "En aktivitet eller ett handlande (sammanfattningsvis blott kallat aktivitet) är en orsak till den skadelidandes skada om denna inte skulle ha inträffat utan aktiviteten." Med en bokstavstolkning av artikel 3:101 blir det bizarra resultatet att varje aktivitet som ensam, även i frånvaro av en andra aktivitet, hade orsakat hela skadan skulle gå

---

⁵⁶ Hela ämnet behandlas i B. W. Dufwa, Rättsstridighet och det europeiska harmoniseringsarbetet i skadeståndsrätt, Festskrift till Ulf K. Nordenson 1999 s. 75-96.

från ansvar genom en hänvisning till den andra aktiviteten om även denna hade orsakat hela skadan ensam. För att undgå detta resultat har artikel 3:102 föreskrivits. Denna regel fastslår under rubriken ”konkurrerande orsaker” att vid fleras aktivitet, där en av aktiviteterna ensam har orsakat skadan samtidigt, varje aktivitet skall betraktas som en orsak till den skadelidandes skada.⁵⁷ Det undantag från huvudregeln (betingelse teorin) det här blir fråga om motsvarar den klassiska invändningen mot betingelse teorin. Genom undantaget i artikel 3:102 har dock denna kritik mot betingelse teorin och artikel 3:101 avvärjats. En så dogmatiskt inriktad undantagsregel visar tydligt olämpligheten av att lagstifta om en sådan självklarhet som betingelse teorin (här alltså artikel 3:101) är. Undantag från betingelse teorin måste i modern skadeståndsrätt ges ordentligt utrymme och när man på detta vis tvingas lagstifta även om undantag ger detta intrycket att regler utan undantag ej går att avvika från.

31. Kommentarererna till artiklarna 3:101 och 3:102 liksom de övriga artiklar som förklarar orsakssambandet i skadeståndsrätten är skarpsinniga men väl *abstrakta*. Man tror sig försatt till de kausalitetsresonemang som utvecklades i österrisk och tysk doktrinen under 1800-talet. Tydligare än Spiers skiljelinje mellan å ena sidan ett dogmatiskt synsätt, å den andra ett pragmatiskt blir väl att ställa en *konservativ* inriktning mot en *modern*. Helhetsintrycket är att den konservativa tendensen nog överväger i Principerna.

32. Kan Principernas utformning hänföras till någon särskild metod, som gruppen tillämpat i sammanhanget? I den generella inledningen till principerna förklarar Spier:

”When we embarked on the present drafting exercise, years ago, the method and style were discussed. In those days we embraced the ”flexible system”, with which – admittedly – many of us were rather unfamiliar. The idea is to mention a series of relevant factors to be taken into account if a hard and fast rule is not an option. This methodology has greatly influenced the Principles.”

Här och var i den internationella skadeståndsdoktrinen finns strävanden att lösa skadeståndsproblem med hjälp av logik samt genom struktur- och systemanalys.⁵⁸ En närmast klassisk insats i detta hänseende gjorde W. Wilburg genom

---

⁵⁷ ”In case of multiple activities, where each of them alone would have caused the damage at the same time, each activity is regarded as a cause of the victim’s damage.”

⁵⁸ Ett smakprov på denna riktning ger Giger, Hundert Jahre schweizerisches Obligationenrecht s. 376: ”Nirgends so sehr wie im Haftpflichtrecht ist ein streng logisches Konzept vonnöten, um die Einzelfallgerechtigkeit mit maximaler Rechtssicherheit verwirklichen zu können. ... Im Haftpflichtsystem braucht man ja einsatzfähige Grössen, wobei ihre Stellenwert wiederum durch Haftungsart und -struktur bestimmt wird. Diese beeinflussen ihrerseits den Voraussetzungenkatalog, von dessen Einhaltung die Abwälzung des Schadens schliesslich abhängt”. Om logiken (särskilt hyllad i fransk doktrin) och dess förhållande till realpolitiken (eller snarare, för att tala med Holmes och angloamerikansk rätt ”experience”) på skadeståndsrättens område, se A. Tunc, Logique et politique dans l’élaboration du droit, spécialement en matière de responsabilité civile,

sin lära om det rörliga systemet.⁵⁹ Enligt denna kan man se skadeståndsrätten som ett glaspärlespel där pärlorna – kausalitet, culpa och andra delar av systemet – kan utnyttjas och flyttas som pusselbitar med hänsyn till det konkreta fallet för att slutligen läggas så att helhetsresultatet blir tillfredsställande. Vad Spier åsyftar med det flexibla systemet är av allt att döma denna Wilburgs lära. Frågan är då på vilket sätt denna doktrin kan ha utövat inflytande på principernas utformning.

Av den fortsatta framställningen framgår att Spier mot ett flexibelt arbetssätt ställer ”a hard and fast rule”. Och att flexibiliteten kommer till användning när den hårda regeln inte går att utnyttja. Visserligen, menar han, kan flexibiliteten medföra rättsosäkerhet. Men även den hårda regeln löper risken att ge mindre önskvärda eller oväntade negativa konsekvenser. Och en fördel med *flexibiliteten* är att den bättre kan motsvara det osäkra rättsläget i många av medlemsstaterna eller de många detaljer i reglerna som finns.

33. Skadeståndsrätten har fått starkt olika utformning i de europeiska länderna, även om det otvivelaktigt finns mycket gemensamt. Att som här formulera skadeståndsrättsliga principer på engelska och sedan våga sprida dem på även tretton andra språk över hela världen under påståendet att de på allvar representerar de gällande i Europa förutsätter enorma insatser. För att ett sådant projekt skall komma i hamn och alla var nöjda krävs ett *långtgående samarbete* mellan stater som alla var representerade i arbetets utförande.

34. Spier är väl medveten härom. Med stor *ödmjukhet* konstaterar han också att det i själva verket inte är fråga om europeiska principer. I stället är det bara fråga om en grund som är lagd för en stegring och harmonisering av den europeiska skadeståndsrätten; ett första steg. Principerna kan ”förhoppningsvis” tjäna som en slags ram för den fortsatta utvecklingen av en ”verkligt” harmonise-

---

ur *Mélanges en l'honneur de Jean Dabin* vol. I, Paris 1963 s. 317 ff, särskilt s. 321 ff. Från svensk doktrin, se N. Alexanderson, *Strödda anteckningar om skadeståndsansvar* (med utgångspunkt i svensk rättspraxis), Tidskrift utg. av Juridiska Föreningen i Finland 1944 s. 111. En slags strukturanalys tycks bära upp många bidrag rörande miljöskaderätt. Se exempelvis U. Bälz, *Ersatz oder Ausgleich? – Zum Standort der Gefährdungshaftung im Licht der neuesten Gesetzgebung*, *Juristenzeitung* 1992 s. 57 ff, ett närmast avskräckande svärgenomträngligt försök att utvinna skillnader mellan de tyska strikta miljöskadeansvaret och andra former av strikt ansvar i tysk rätt.

⁵⁹ Wilburg utvecklade denna idé först i monografen *Die Elemente des Schadensrechts*, Marburg a.d. Lahn 1941. Idén behandlades också i hans verk *Entwicklung eines beweglichen Systems im Bürgerlichen Recht*. Graz 1950. Tanken fördjupades i en uppsats publicerad i artikeln *Zusammenspiel der Kräfte im Aufbau des Schuldrechts*, *Archiv für die civilistische Praxis (AcP)* Bd. 163 (1964) s. 346 ff. En briljant och kortare analys av ”das bewegliche System” ger F. Bydlinski, *Juristische Methodenlehre und Rechtsbegriff* 1982 s. 529 ff. Om bärkraften av Wilburgs idéer längre fram i tiden, här 1988, se särskilt G. Hepting, *Archiv für die civilistische Praxis* Bd. 188 (1988) s. 76 ff. Ett konkret bevis på denna bärkraft ger en tysk avhandling om informationsansvaret: Breindenbach. I direkt anslutning till Wilburgs idéer utvecklas här ”drei Elemente des beweglichen Systems” se s. 62 ff; om fördelarna av detta grepp se särskilt s. 91 ff. Arbetet gäller visserligen det kontraktsrättsliga ansvaret men torde inte sakna betydelse utanför detta.

rad europeisk skadeståndsrätt.⁶⁰ På grund härav vägrar Spier att använda det pretentiösa ordet "restatement" i sammanhanget. Det finns, säger han, alltför många olikheter mellan de europeiska länderna när det gäller skadeståndsrätt.⁶¹

35. Det är uppenbart, understryker han, att en europeisk skadeståndsrätt inte bara kan sättas ihop av en grupp akademiker. Härför krävs politiska val och beslut. De nationella systemen bygger på rättskultur, tradition och andra frågor såsom vilken räckvidd man vill ge socialförsäkring och skadelidarförsäkring. Att väga alla de olika intressen som kan ligga bakom de skadeståndsrättsliga frågorna möter mycket stora svårigheter och Spier menar att man i stor utsträckning tvingas arbeta i mörker.⁶²

2. Study Group on European Civil Code

36. Professor Christian von Bar står bakom ett gigantiskt lagprojekt, av allt att döma det mest omfattande i Europas historia. Han har med kraft tagit fasta på Europaparlamentets särskilda önskan om en allmän europeisk civillag och är sedan många år sysselsatt med att utforma en sådan lag. I denna ingår också skadeståndsrätten. Här saknas utrymme för en närmare redovisning av det hittillsvarande resultatet såvitt avser denna⁶³ och författaren har inte själv varit medlem av denna grupp. Däremot skall några ord sägas om förberedelserna för denna grupps arbete. Unika ansträngningar är nämligen nedlagda av von Bar på ett få en solid grund för de allmänna europeiska skadeståndsrättsliga regler som utarbetas.

37. 1996 lät von Bar utge första bandet av ett verk om den allmänna europeiska skadeståndsrätten.⁶⁴ Tre år senare publicerades det andra bandet.⁶⁵ Båda är översatta till engelska. Det är fråga om ett komparativt arbete utan motstycke i Europas historia, ett imponerande och storslaget mästerverk. Karl den store uttalade en gång att Europa är äldre än de stater som finns där. Jacques Delors tog upp denna tanke och utvecklade den: med hjälp av den europeiska gemenskapen skall vi återupptäcka Europa i dess helhet. Båda dessa uttalanden är återgivna som ingress till von Bars verk. De speglar omfattningen, betydelsen och ambitionen med von Bars ansträngningar. Ingen skadeståndsrättslig framställning med inriktning på Europa kan mera skrivas av en författare med självaktning

---

⁶⁰ A.a. s. 16 nr 30.

⁶¹ A.a. s. 16 nr 31.

⁶² A.a. s. 16-17.

⁶³ Texterna finns tillgängliga på internet: <http://www.sgecc.net/>

⁶⁴ *Gemeineuropäisches Deliktsrecht. Band I. Die Kernbereiche des Deliktsrechts, seine Angleichung in Europa und seine Einbettung in die Gesamtrechtsordnungen.* München 1996 (ISBN 3 406 41133 9).

⁶⁵ *Gemeineuropäisches Deliktsrecht. Band II. Schaden und Schadensersatz, Haftung für und ohne eigenes Fehlverhalten, Kausalität und Verteidigungsgründe* (ISBN 3 406 42 401 5).

utan att von Bars verk beaktas. Veterligen har aldrig en så initierad information getts om vad som gäller i Europas länder på ett särskilt rättsområde. På sikt är det fråga om en historisk insats som alla världens skadeståndsexperter har glädje av.⁶⁶

38. Sammanfattningsvis har von Bars grupp unika förutsättningar för att åstadkomma en skadeståndsrätt med stark europeisk förankring. När gruppens förslag är helt färdigt kommer det att underkastas en jämförelse med de principer som utarbetats av the European Tort Law Group. Kanske kommer ytterligare förslag till principer för en allmän europeisk skadeståndsrätt att föreligga. Kanske kommer särskilda delar av skadeståndsrätten, exempelvis personskaderätten, att på liknande sätt gå upp i europeiska rättsprinciper. Ingen jämförelse kan vara nyttigare för den europeiska skadeståndsrätten än en sådan utveckling.

3. Trafikskadegrupperna

a. Trier I.

39. En europeisk forskningsgrupp bestående av både jurister och läkare träffades för första gången den 13 oktober 1999 i Bryssel. Den var bildad på ursprungligt initiativ av den tyske advokaten och vice presidenten för Europaparlamentets lagkommission, Willey Rothley. Ledare för gruppens arbete blev den italienske juris professorn Francesco Busnelli.⁶⁷ Syftet var från början ambitiöst och djärvt: man skulle försöka skapa ett generellt förslag till direktiv om rätt till ersättning för personskadeersättning. Detta mål släpptes emellertid snabbt och i stället inskränktes hela målsättningen till att avse storleken på personskadeersättning vid trafikskada. Den viktigaste orsaken till denna ambition var det harmoniseringsbehov som finns i Europa i detta avseende. Den som sätter sig i en bil och kör tvärs igenom Europa borde om integrationen var fullständig i unionen kunna räkna med ungefär samma ersättning oavsett land vid en personskada.

---

⁶⁶ I sitt verk utgår von Bar från lagkodifikationerna. På så vis kommer skandinavisk skadeståndsrätt och common law i en klass för sig. På dessa håll finns nämligen inga allmänna civillagar som upptar bestämmelser om skadeståndsrätt. I stället gäller antingen särskilda allmänna skadeståndslagar eller också inga lagar alls. På ett utomordentligt konsekvent och intressant sätt analyseras förhållandet mellan skadeståndsrätten i Skandinavien och Storbritannien å ena sidan, lagkodifikationerna å den andra.

⁶⁷ Förutom Busnelli och Rothley deltog följande jurister: E. Banakas (England), G. Commandé (Italien), B. W. Dufwa (Sverige), J.L. Fagnart (Belgien), S. Galand Carval (Frankrike), H. Grouitel (Frankrike), M. Martin Casals (Spanien), D. Medicus (Tyskland), F. Sinde Monteiro (Portugal), M. Veloso (Portugal) och G. Viney (Frankrike). Av läkarna var tre från Italien (M. Bargagna, M. Papi, M. Marsanich). De övriga var en från ettvar av följande länder: Frankrike (M. Hugues), Spanien (M. Borobia), Portugal (M. Vietra), Tyskland (M. Streck) och Belgien (P. Lucas).

40. Brysselmötet följdes snabbt upp av nya möten⁶⁸ och vid dessa var både jurister och läkare närvarande.⁶⁹ En ymnig korrespondens med utväxling av ländernas olika lagregler ägde rum mellan ledamöterna. Slutligen hölls ett större möte rum i Trier den 8-9 juni 2000, till vilket kallelse gått ut till en stor mängd jurister i Europa.

41. Vid mötet presenterade gruppen ett förslag till en skriftlig Rekommendation ställd till kommissionen, Europaparlamentet och ministerrådet. Dokumentet, som bestod av en inledning jämte flera rekommendationer, var ett hemställan om ett direktiv. Detta skulle endast avse icke ekonomisk skada till följd av personskada orsakad i motorfordonstrafik och sålunda inte ha något att göra med ekonomiska skador eller sådana personskador som inte var medicinskt påvisbara. De särskilda skador av detta slag som skulle täckas vid sidan av de fysiska eller psykiska var: angrepp mot människan av estetiskt slag, var sexuellt betingade eller som inträffat under särskilda semesteraktiviteter. Dessutom skulle exceptionella smärtor omfattas. Tabeller för ersättningens storlek skulle utarbetas av två slag. En första var medicinsk och skulle i procentsatser kvantifiera angreppen mot den fysiska eller psykiska integriteten. En andra var inriktad på en ersättning i pengar uttryckt i procentsatser för angreppet i fråga. Varje medlemsstat skulle anta den medicinska tabellen liksom dess användningsätt, åtföljt som en bilaga till det kommande femte motorfordonsdirektivet. Motsvarande gällde ersättningstabellen. I denna skulle fastställas ett belopp för varje invaliditetsgrad, beroende på den skadelidandes ålder och invaliditetsgradens storlek.

42. Medlemsländerna skulle inte vara hundra procentigt bundna vid denna tabell. En avvikelse med 20 % var tillåten. Tabellen var inte alls obligatorisk för de mycket allvarliga skadorna och som sådana räknade man med minst 70 % invaliditet. Speciella skador kunde särbehandlas. För att kontrollera att staterna efterlevde dessa tabeller föreslogs att ett särskilt organ skulle bildas. Detta skulle svara inför kommissionen.⁷⁰

43. Sedan vissa delar av rekommendationen justerats efter påpekanden av de närvarande slutade mötet i Trier med en allmän omröstning. Denna utföll så att förslaget accepterades. Härmed var juristernas arbete avslutat. Återstod läkarnas. Detta pågick i nära tre år. Förslaget till en europeisk invaliditetsskala var färdigt den 25 maj 2003 och återfinns på internet.⁷¹ Rothley gjorde senare an-

---

⁶⁸ Wien den 7 november 1999, Paris (Sorbonne-Panthéon) den 16 december 1999 samt Pisa den 2-4 mars 2000.

⁶⁹ Läkarna hade utan inblandning av jurister själva ett eller annat möte. Ett ägde rum i Paris den 11 januari 2000.

⁷⁰ Den slutliga version som överlämnades till Europeiska kommissionen, Europaparlamentet och Rådet återfinns på internet, se <http://www.ue-droit-circulation.org/>

⁷¹ Se <http://www.ue-droit-circulation.org/> Gå på denna plats till "Documents" och därefter till "Intitatives & recommandations."

strängningar för att få rekommendationen omsatt i det femte motorfordonsdirektivet. Detta lyckades emellertid inte som man hade hoppats.

b. Trier II

44. Nästa möte ägde rum på samma plats i Trier ett år senare: den 6-7 juni 2001. Även denna gång var det ett trafikskaderättsligt ämne som stod på dagordningen: ersättning till "särskilt sårbara" trafikanter. Denna grupp skadelidande var definierade som gångtrafikanter och cyklister. En ny forskningsgrupp tog itu med förberedelser för det nya kollokviet. Gruppens ordförande blev den franske professorn Hubert Groutel. Övriga ledamöter var fyra och kom från Tyskland,⁷² Storbritannien,⁷³ Italien⁷⁴ och Sverige.⁷⁵ Denna grupp, som konstituerades av Comité Européen des Assurances (CEA), hade åtskilliga sammanträden, det första i Bryssel den 18 december 2000, övriga i Paris. CEA bistod gruppen med sekretariat. Questionnaires utarbetades och utväxlades mellan gruppens medlemmar.

45. Diskussionerna vid sammanträdena avslöjade djupgående skillnader mellan ländernas trafikskaderätt. Ett exempel härpå blev ett meningsutbyte som gällde hela ersättningssystemet. Skulle motorfordonsstrafiken bära kostnaderna för skada å passagerare i en bil som dragits med i en snölav? Den tyske ledamoten liksom den italienske fann det otänkbart att trafikförsäkringen skulle kunna belastas med kostnader för naturkrafter.

46. Det resultat som småningom redovisades i Trier blev ett förslag till ett direktiv i åtta artiklar, föregångna av en inledning.

c. Trier III

47. Mötesplatsen för nästa möte, som ägde rum 2002, blev än en gång Trier, nu den 7-8 november.⁷⁶ Med detta tredje möte i samma ämne hade en tradition utbildats som skulle fortsätta med årliga möten kring rättsliga frågor angående trafikskadorna, nu organiserade av en av Rothley skapad särskild sammanslutning: Institut pour le droit européen de la circulation (IDEC).⁷⁷ Temat för mötet år 2002 hade två syften: harmoniseringen av dels preskriptionsreglerna, dels regler om den skadelidandes utgifter för rättegångskostnader och andra utgifter.

---

⁷² C. Huber.

⁷³ P. Thomas.

⁷⁴ A. D. Candian.

⁷⁵ B. W. Dufwa.

⁷⁶ Trier III kallades "De tredje europeiska trafikskadedagarna".

⁷⁷ För Institutets hemsida, se not 70 ovan.

48. Det förslag som framlades i förra avseendet gällde preskription av rätten till ersättning från den obligatoriska trafikförsäkringen. Avsikten var att regler härom skulle införas i det kommande femte motorfordonsdirektivet. Förslaget fick aldrig något genomslag i detta direktiv. Preskriptionstiden föreslogs vara fyra år – en minimiregel – och tiden skulle börja räknas med olycksfallet; i senare avseendet gick förslaget emot min uppfattning enligt vilken tiden i stället borde räknas från det ögonblick då kravet tidigast kunnat framställas.⁷⁸

49. Den skadelidandes rätt till ersättning för kostnader föreslogs täckt av hans eller hennes rätt att erhålla ersättning av trafikförsäkringen. Ej heller denna innovation överlevde de prövningar som länge föregick det femte direktivet.⁷⁹

4. Franska Medicinska Akademin

50. Den Franska Medicinska Akademin tog kontakt med författaren till denna artikel i mars 2005. Vid ett större möte i Akademin den 28 mars 2006 framfördes än en gång önskan att fortsätta europeiseringen av den invaliditetsskala som utarbetats av Trier I (se 39 ovan). Flera länder hade inte varit närvarande i arbetet, däribland Skandinavien. Vid detta möte diskuterades ingående läget i Europa såvitt avser ideell ersättning över huvud.

5. Peopil Research Group

51. The Pan-European Organisation of Personal Injury Lawyers (PEOPIL) är en sammanslutning för advokater och akademiker som är inriktade på personskadeersättningsrätten.⁸⁰ Den håller sig med en forskningsgrupp (Peopil Research Group) som i oktober 2003 för ministerrådet, kommissionen och Europaparlamentet presenterade frukten av många års arbete: Personal Injury Compensation in Europe.⁸¹ I projektet, som täckte hela personskadeersättningsrätten, underströks särskilt vikten av enhetliga regler om preskription på det europeiska planet. I detta avseende föreslog Peopil Research Group flera nya europeiska rättsregler. Förslaget behandlas nu i Parlamentet och skall underkastas närmare granskning av dess lagkommission. Forskningsgruppen har gått vi-

---

⁷⁸ De föreslagna reglerna var totalt tämligen omfattande; de innebar en artikel som omfattade inte mindre än sex nya stycken i förhållande till det tredje motorfordonsdirektivet.

⁷⁹ Artikel 4 d av det tredje motorfordonsdirektivet skulle enligt förslaget kompletteras med tre ytterligare stycken (2-4); härjämte skulle en bisats tilläggas i artikel 4 stycket 6 av det fjärde motorfordonsdirektivet.

⁸⁰ Se närmare organisationens hemsida: <http://www.peopil.com>.

⁸¹ Tryckt som bok (Kluwer, ISBN 90 13 00484 9) med undertiteln A Comparative Study of and Guide to: Right to claim Full and Fair Compensation. Protection of Primary Victims. Recoverable losses. Psychiatric Damage. Limitation Law. Harmonisation. För Sveriges del, se B. W. Dufwa, Personal injury compensation in Sweden s. 459-480.

dare och även publicerat en bok med namnet *Fatal Accidents & Secondary Victims*; denna presenterades för Parlament och kommissionen den 23 mars 2006.

6. Common Core

52. The Common Core of European Private Law är ett ambitiöst och omfattande projekt som är knutet till universitetet i Trento, Italien, och som leds av de italienska professorerna Ugo Mattei och Mauro Bussani.⁸² På sikt är målet att bygga en europeisk rättskultur. Den centrala och starkt betonade arbetsmetoden är questionnaren och det är amerikanska erfarenheter på vilka verksamheten bygger. Den civilrätt man sysslar med är sakrätt, skadeståndsrätt och kontraktsrätt. Dessa områden delas upp i speciella frågor.⁸³ Åtskilliga böcker har publicerats som frukten av gruppens arbete.

7. The European Legal Development Project (ELD)

53. Eld är ett sinnrikt utarbetat treårigt projekt som startade den 1 januari 2005 och som finansieras av ett brittiskt forskningsorgan.⁸⁴ En grupp europeiska forskare, ledda av professorerna John Bell och David Ibbotson, har bildats och projektets centrum är universitetet i Cambridge. I gruppen sammanvävs ett komparativt och rättshistoriskt synsätt. Olika metodläror utvecklade av komparatister och rättshistoriker beaktas.

Verksamheten sker väsentligen genom ett nätverk och är uppdelat i två etapper. I den första lämnas rapporter som sedan analyseras och diskuteras mellan medlemmarna för att slutligen beräknas bli publicerade i början av 2007. I detta första stadium av arbetet är grupperna sex som består av deltagare från England, Skottland, Tyskland, Skandinavien, Frankrike, Spanien och Italien. Den andra etappen börjar redan 2006 och förfinar analysen. Sannolikt kommer nya forskningsgrupper att bildas. Arbetet slutar med utarbetandet av en bok vari alla slutsatser kring utvecklingen dras; den kommer på grundval av alla lämnade iakttagelser att skrivas av Bell och Ibbotson.

54. Det är den europeiska rättsutvecklingen som sådan som står i centrum för gruppens intresse. Härvid är det skadeståndsrätten som fått tjäna som arbetsområde. Fem av de sex grupperna som är verksamma i det första stadiet har

---

⁸² Se projektets hemsida: <http://www.jus.unitn.it/dsg/common-core/approach.html>.

⁸³ Några sakrättsliga ämnen är: time-limited interests in land, mortgages/hypothecs, boundaries to information property. För skadeståndsrättens del sysslar en grupp med personal rights, en annan med personal injury compensation; författaren till denna artikel har lovat ta ansvar för en grupp som skall syssla med förhållandet mellan skadeståndsrätt och försäkring. När det gäller kontraktsrätt ägnar sig en grupp med unexpected circumstances, en annan med private remedies in competition law, ytterligare en med pre-contractual liability.

⁸⁴ UK arts and Humanities Research Council.

inriktning på skadeståndsansvar. De gäller trafikskaderätt, patientskaderätt, miljöskaderätt, produktansvar samt vissa "speciella risker" (exempelvis asbestskadorna), allt under olika tidsperioder. På en punkt har man ansett sig kunna släppa kravet på att det är just den rättsliga utvecklingen som skall undersökas: strålkastarljuset skall också kunna inriktas på försäkringens historia.

8. Fundamental rights.

55. Med "*direkt effekt*" i EG-rätten brukar förstås att enskilda kan stödja sin talan mot nationella domstolar och myndigheter på en EG-rättsakt. Traditionellt anses endast förordningar kunna ha denna förmåga. EG-domstolen har emellertid erkänt direkt effekt även utanför dessa. Tre krav brukar uppställas på en bestämmelse i en EG-rättsakt för att denna skall ha sådan effekt. Den skall ha trätt i kraft, vara ovillkorlig samt uppfylla krav på klarhet och precision.⁸⁵

56. En grundläggande skillnad i sammanhanget görs mellan regler som endast har *vertikal* effekt och sådana som har *horisontell* effekt. De förra innebär att enskilda kan rikta talan endast mot den nationella staten med stöd av en EG-rättslig regel, ej mot andra enskilda. En regel med horisontell effekt går emellertid längre. Den kan grunda en talan även mot andra personer. Endast ett litet antal regler anses kunna ha denna karaktär. Som exempel på en sådan brukar anges artikel 39 i fördraget vilken angår fri rörlighet för arbetstagare.⁸⁶

57. Inställningen till horisontell integration varierar inte bara länderna emellan. Skillnader i läror och strömningar återfinns också inom det enskilda landet. Väsentligen kan man skilja mellan två synsätt. Enligt ett bör en horisontell effekt vara *omedelbart* tillåten. Enligt en annan är effekten accepterad och acceptabel men bara i begränsad utsträckning; man kan tala om en *begränsad* horisontell effekt. Båda dessa synsätt hämtar sin styrka i de rättstekniska anomalier som kan uppkomma när man skiljer mellan vertikal och horisontell effekt, sålunda mellan ett ansvar för staten å ena sidan, ett ansvar för enskilda å den andra. Det är också lätt att omtolka de mänskliga rättigheterna till att vara "allmänna" principer, vilka svarar mot vad som är rimligt och naturligt. Eller: uttryckt på ett något annorlunda sätt: en tolkning av en viss konventionsregel med avseende på statens ansvar slår gärna igenom även när det gäller förhållandet mellan enskilda.⁸⁷

58. I de flesta länder, exempelvis Tyskland och England är det den senare linjen som dominerar. Det huvudsakliga området för "begränsad" horisontell ef-

⁸⁵ Se M. Nilsson & J. Lundberg, Europarätten. En introduktion till EG-rätten och Europakonventionen. 2 uppl. 2006 (ISBN 91-7223-246-3) s. 40-42.

⁸⁶ Jfr a.a. s. 41-43.

⁸⁷ Jfr H. Beale & N. Pittam, The Impact of the Human Rights Act 1998 on English Tort and Contract Law, ur Human Rights in Private Law, ed. by D. Friedmann and D. Barak-Erez, Oxford 2001 (ISBN 1-84113-213-6) s. 135-137.

fekt är arbetsrätten. Det finns emellertid tendenser mot ett erkännande av ”be-
gränsad” effekt även utanför det området; ett exempel härpå ger utvecklingen i
Italien.⁸⁸ För att få ett riktigt underlag för ett fastställande av det aktuella rätts-
läget i Europa när det gäller horisontell effekt skulle emellertid krävas en mer
omfattande rättsvetenskaplig undersökning.

59. Denna tanke låg också bakom det initiativ som i början av detta årtusen-
de togs av den tyske rättsvetenskapsmannen Gert Brüggemeier och som med-
förde att en europeisk grupp den 1 oktober 2002 påbörjade ett arbete för att
kartlägga förhållandet mellan de mänskliga rättigheterna och civilrätten i Euro-
pa. Verksamheten finansieras av kommissionen⁸⁹ och beräknas vara avslutad
under hösten 2006. Nio europeiska universitet är engagerade i detsamma, där-
ibland Stockholms universitet. Unga forskare från dessa läronästen samarbetar
med varandra för att tillsammans utvärdera i vilken utsträckning de mänskliga
rättigheterna haft inflytande på den europeiska civilrätten. Projektet har sex syf-
ten. Först skall en analys skall göras av teorier och läror i Europa som behandlar
civilrättens influens av mänskliga rättigheter och konstitutionella principer.
Härefter skall en undersökning ske av i vilken utsträckning det finns empiriska
belägg för rättsfall som berör spörsmålet. Vidare skall de lagregler i frågan som
blivit föremål för tolkning av domstolar eller rättsvetenskapen analyseras. En
uppställning skall göras av rättsläget såvitt avser de väsentliga mänskliga rättig-
heter som är gällande inom Unionen, de olika vägar och den teknik som an-
vänts för att dessa rättigheter skall ha verkningar på olika delar av civilrätten, de
olika tillvägagångssätt som använts för att genomföra den process det här varit
fråga om.

D. FÖRSÄKRINGSAVTALS RÄTT

60. Om Landokommissionen och Europeiska Civilrättsakademien tycks ha en
knagglig väg mot europeisk lagstiftning är läget annorlunda när det gäller en an-
nan grupp: *European Insurance Contract Law Group*. försäkringsavtalsrätten.
Arbetet här startade i realiteten efter den internationella konferens som på
grundval av den svenska konsumentförsäkringslagen organiserades av Stock-
holms universitet i januari 1999. En grupp bildades för att utarbeta principer
för en europeisk försäkringsavtalsrätt. Efter många års arbete kröntes gruppens
arbete 2004 med en stor framgång. Efter att tidigare ha förhållit sig avvaktande
till gruppen fann Ekonomiska och sociala kommittén 2005 det angeläget att ge-

---

⁸⁸ Se E. Meriggiola, Italy, ur *Fundamental Rights in Europe. The European Convention on Human Rights and its Member States, 1950-2000*. Ed. by R. Blackburn and J. Polakiewicz, Oxford and New York 2001 (ISBN 0-19-924348-4) s. 481 ff.

⁸⁹ Projektets namn är ”Fundamental rights and private law in the European Union”. Det kontrakt som upprättats med kommissionen har nr HPRN-CT-2002-00228.

nomföra en lagstiftning på det speciella vis som gruppen föreslagit. Ståndpunkten delas av kommissionen som numera delvis finansierar gruppens kostnader. Gruppen, den enda i sitt slag, kan sålunda sägas vara kommissionens egen grupp. Någon har sagt att ingenting är mäktigare än en idé vars tid har kommit.⁹⁰ Längre har kommissionen brottats med svårigheter att hantera Lando-kommissionens Principer och Europeiska Privaträttsakademins förslag till civil lag rörande kontraktsrätt. I ett läge när arbetstakten dämpats och gett upphov till pessimistiska stämningar efter det franska nederlaget med förslaget till den europeiska konstitutionen, kan en fräsch och modern försäkringsavtalslagstiftning med stark inriktning på en kraftfull förbättring av de försäkrades rättsställning otvivelaktigt vara något att bjuda Europas folk på.

61. Gruppens mål är följande. Endast *tvångsregler* skall utarbetas. Dessa skall endast gälla konsumenter och småföretagare som försäkringstagare. Reglerna skall vara maximiregler, innebärande att de har den nivå som varken får underskridas eller överskridas på det nationella planet. Härigenom kommer försäkringsbolagen att bättre kunna konkurrera med varandra: de vet hur marknaden ser ut, eftersom inga avvikelser kan förekomma i försäkringsvillkoren.

62. Innebär inte detta grepp att *avtalsfriheten* försvinner på försäkringsavtalsrättens område? Nej. Tanken är nämligen att en optionell lagstiftning skall genomföras. De försäkringsbolag som vill ansluta sig kan göra det. Sker det blir reglerna bindande i sin helhet. Vill ett försäkringsbolag stå utanför direktivet går detta naturligtvis bra. Det finns anledning att se optimistiskt på bolagens villighet att låta sig bli bundna av dessa regler. Det kan nämligen förmodas att många konsumenter och småföretagare önskar bli omfattade av den optionella lagstiftningen. För svenskt vidkommande innebär detta att den nya försäkringsavtalslagen skulle stå kvar. Vid sidan av lagen skulle emellertid införas möjligheten för försäkringsbolagen att ansluta sig till den optionella lag som bygger på det direktiv som i dag är under sitt första utarbetande. Gruppens arbete beräknas vara avslutat redan om 2-3 år. Sedan återstår den politiska processen och denna kan naturligtvis ta tid. De regler som utformas tar sikte på såväl personförsäkring som skadeförsäkring. De regler som i dag är färdigbehandlade kommer inte att offentliggöras förrän arbetet är avslutat.

63. *Optionella direktiv* är ett ofta förordat alternativ i den europeiska diskussionen.⁹¹ I det betryckta läge som råder efter motgången med den europeiska konstitutionen kan det optionella instrumentet ha ett särskilt värde; det innebär ökad frihet och det tynger i största allmänhet mindre. För försäkringsbola-

---

⁹⁰ Victor Hugo brukar utpekas som upphovsmannen, jfr Gavin Barrett & Ludovic Bernardeau, Introduction till Towards a European Civil Code. Reflections on the Codification of Civil Law in Europe, ed. by Barrett & Bernardeau. ERA (Europäische Rechtsakademie), Trier 2002. S. 5.

⁹¹ Ett optionellt instrument som utväg har särskilt diskuterats i ett bredare sammanhang i kontraktsrätten. Lösningen är särskilt uppmärksammas i kommissionens aktionsplan från 2003, för denna se not 13 ovan.

gen borde den optionella vägen i princip vara lockande men det kan inte utslutas att den ändock inte upplevs som fullt tillfredsställande. Det kan tänkas att den framkallar rädsla för att de tvingande reglerna blir alltför besvärliga. Kanske tror bolagen att gruppen kavlar upp ärmarna och med tanke på den frihet som väntar bolagen också därför tillåter sig att utforma mot bolagen alltför stränga regler. En sådan farhåga är emellertid ingalunda befogad. Gruppens beslut föregås av de mest ingående överväganden vari försäkringsbolagens intressen ständigt beaktas.

64. En viktig fråga vid integration genom fristående grupper är hur den *nationelle lagstiftaren* skall förhålla sig till ett arbete som inträtt på det europeiska planer. Skall det inhemska lagstiftningsarbetet, som kanske är angeläget, vilandeförklaras i avvaktan på det europeiska arbetet eller skall det nationella arbetet fortsätta som om inget hänt? Den förra vägen förordades av Försäkringsförbundet och av en röst i den svenska doktrinen; arbetet i The Insurance Contract Law Group borde föranleda att man avvaktade med att införa den svenska lagen. Alternativet att i stället fortsätta driva det nationella lagstiftningsarbetet trots att arbete samtidigt bedrivs på europeisk nivå valdes av regeringen.⁹² Motiveringen för denna senare linje blev den absolut riktiga: en modern svensk försäkringsavtalslag kunde ge värdefulla bidrag till det europeiska arbetet.⁹³ Det går inte att nog understryka den vikt som i det europeiska lagstiftningsarbetet tillmäts den senaste nationella reformen. Men skall ett land kunna utnyttja denna fördel krävs insikt i behovet av översättningar av åtminstone lagtexten till andra språk. I detta avseende har Sverige inte utmärkt sig.

E. AVSLUTANDE ANMÄRKNINGAR

65. Akademiska fristående grupper har på förhållandevis kort tid uppstått och skapat sig en egen ställning i Europa. Början skedde med Landokommissionen som startade sitt arbete redan 1980-1981. Under 90-talet skjuter utvecklingen fart och aktiviteten ökar alltjämt. Grupperna existerar i de mest skilda former

---

⁹² Se prop. 2003/04:150 Ny försäkringsavtalslag. Del 1. Lagtext och överväganden. S. 129.

⁹³ Prop. 2003/04:150 s. 129. Jfr även Lagrådsremiss. Ny försäkringsavtalslag, s. 130-131. De argument som restes för denna ståndpunkt var väsentligen två: utvecklingen av den gemensamma finansmarknaden samt den internationella privaträtten. Regeringen tog fasta på att man under de kommande åren skall försöka upprätta en bättre *gemensam finansmarknad* i EU, vilket inkluderade försäkringstjänster. Det ansågs angeläget att Sverige härvidlag inte var uppbundet av otidsenliga regler utan kunde verka utifrån en modern försäkringslagstiftning med ett gott konsumentskydd. Detta gällde såväl för EU:s del som allmänt internationellt. Arbetet med att förbättra den gemensamma finansmarknaden gällde visserligen i huvudsak marknadsrätten och inte civilrätten. Det underlättades emellertid väsentligt om det i grunden fanns en modern försäkringsavtalsrätt i de deltagande staterna.

och har olika arbetsmetoder. Men de har en sak gemensamt. De arbetar för en harmonisering av de europeiska civilrättssystemen.

66. Betydelsen av deras arbete kan inte nog understrykas. Bakom grupperna står visserligen inga regeringar eller lagstiftningsorgan. Ingen har heller något ansvar för de principer och kommentarer som utarbetas. Deltagarna har bara sin egen kompetens att stödja sig på.⁹⁴ Icke desto mindre tycks gruppernas arbete få genomslag på det nationella planet (jfr 11 och 34 ovan). Långsamt sker härigenom en alltmer betydelsefull europeisk integration. Denna är av en ny typ, föga uppmärksammas i den internationella integrationsläran (jfr nr 1-3 ovan).

67. Framställningen ovan visar att det inte bara är fråga om en grupp som arbetar på ett visst rättsområde. Det finns flera. Det kan kännas förargligt för en grupp att en annan dyker upp och ger ett eget konkurrerande förslag. Men häri ligger vinsten. Slutligen kommer man troligtvis att kunna välja ut russinerna ur kakan, låt vara att detta inte kan vara en enkel process. Möjligheten till ett sådant val under konkurrens mellan grupperna är precis vad Europa behöver i dag.

68. Rättsvetenskapen står redan nu inför nya utmaningar. Dessa gruppernas arbete måste analyseras närmare. Har gruppen beaktat alla tillgängliga rättssystem? Har det skett på ett riktigt och rättvist sätt? Om inte, varför? Varför har en domstol föredragit att bygga sin praxis på den ena eller andra gruppens rekommendationer? Är gruppen rimligt representerad av det Europa man talar om? Vad har deltagarna kunnat erbjuda med egen kompetens och vilket inflytande kan olika delar av gruppen ha haft på slutresultatet?

69. Den kontroll som på detta sätt kommer in i bilden efterhand representerar en ny kraft i integrationsprocessen. Kommissionen tycks medveten härom och gör också försök att utvärdera gruppernas arbeten, ett nytt och mycket önskvärt led i utvecklingen. Men i första rummet bör denna granskande uppgift ligga hos rättsvetenskapen. Den underlättas om de grupper, som redan har andra gruppernas resultat tillgängliga, arbetar in detta i sitt eget.

---

⁹⁴ Hela den arbetsprocess det blir fråga om analyseras briljant i ett större sammanhang i: M. W. Hesselink, *The New European Private Law. Essays on the Future of Private Law in Europe*. 2002. Se särskilt s. 89 ff. [ISBN 90-411-1962-0].

